

Interjú dr. Fekete Gyulával, az 1987. évi lakiteleki találkozó egyik résztvevőjével, az MDF alapító tagjával

Politikai Elemzések: Jobb volt-e akkoriban az MDF tagjának lenni, mint manapság?

Fekete Gyula: Jobb volt. Az 1987-1989-es években az ország lakossága előtt nyilvánvaló volt, hogy a szocialista egypártrendszeri diktatúra mind politikailag, mind gazdaságilag megbukott, azaz egy közös nagy összefogás keretében kell egy új társadalmat felépíteni. Erre a feladatra mind szervezetileg, mind eszmeileg a Magyar Demokrata Fórum volt a legalkalmasabb mozgalom. A feladat nagysága, az összefogás szükségessége nagyon sok, korábban egymást nem is ismerő, más-más foglalkozású és különböző társadalmi státusú embert egy csapatba hozott össze. Elég, ha csak azt idézzük fel az emlékezetünkben, hogy hányan, milyen sokan viselték akkoriban MDF-es jelvényüket, és ezt szembesítjük azzal a tapasztalattal, hogy hányan merik ma ezt egyáltalán kitűzni. Annak ellenére, hogy nem volt hatalmon az MDF, lényegesen kevesebb mellőzés, megpróbáltatás érte a tagságot, mint ma – azaz jobb volt akkor az MDF tagjának lenni.

PE: Eszerint tehát elégedetlen az MDF, mint párt mai állapotával és társadalmi súlyával?

F. Gy.: Ha a mai magyar pártviszonyokat tekintem mércének, akkor nem lehetek elégedetlen az MDF állapotával. Ha az európai uniós tagállamok pártviszonyait tekintem mércének, akkor elégedetlennek kell lennem. Ehhez némi magyarázatot kell fűznöm.

A hazai pártstruktúra kiépületlen, gyenge és forráshiányos. Ebben a közegben az MDF viszonylag jól tartja magát. Kiepült a párt országos infrastruktúrája, van saját székháza, és az év végére, vagy a jövő év elejére a mai elképzelések szerint teljesen kifizeti az adósságait. Ez azt jelenti, hogy megszűnik a pártot már nyolc éve, 1994 óta fenyegető és visszahúzó adóssághalmaz. Az MDF elveszítette ugyan a jelenleginél tekintélyesebb és nagyobb Bem téri székházát, de ha arra gondolunk, hogy a kereszténydemokraták sem, a

kisgazdák sem, a szabaddemokraták sem voltak képesek megőrizni az eredetileg kapott nagyobb ingatlanukat, akkor nem mondhatjuk, hogy csak minket ért ilyen veszteség.

A baj oka egyértelműen az elégtelen pártfinanszírozás. Sajnos a Fidesz sem volt partnerünk a pártfinanszírozásról szóló törvényjavaslat vitája során, hiába magyaráztuk azt, hogy a kevés állami támogatás elsősorban a nagyvállalati támogató háttérrel rendelkező pártoknak kedvez – elsősorban a szocialistáknak. A szocialista párt örökölt infrastruktúrájára és támogatóira támaszkodva anyagi előnnyel rendelkezik, és a rivális pártokat anyagilag kivéreztheti a következő években. A pártok összessége ma kevesebb állami támogatást kap – azonos vásárlóértéken számolva –, mint amennyi támogatást kapott hivatalosan a szocialista párt, a KISZ és a szakszervezetek a pártállam utolsó éveiben. Pedig a hivatalosan kimutatott támogatás csak egy kisebb része volt a valóságosnak, gondoljunk csak a vállalatok, közintézmények bevételeiből eltartott pártbizottságok, KISZ-vezetők, munkásörök kereseteire és egyéb juttatásaira, aminek a nagysága értelemszerűen nem jelent meg a költségvetésben. Mindezek ellenére a posztkommunista sajtó mindig azzal hergeli a közvéleményt, hogy jaj!, milyen sokba kerül például a nyugdíjasoknak a pártok támogatása – és ennek a demokrácia-ellenes hangulatkeltésnek a mi oldalunkon is sokan hitelt adnak. Azt a kérdést senki sem teszi fel, hogy milyen drágán fizetne azért a társadalom, ha a pártok egyáltalán nem kapnának állami támogatást! Latin-Amerika több országában ez így működik, így a pártok vezetése automatikusan átcsúszik az azokat támogató pénzemberek, drogbárók, latifundisták és nagyvállalkozók kezébe. A költségvetési “takarékoskodás” drága ára világszerte ismert.

A kevés állami támogatás nem csupán az infrastruktúra oldaláról deformálja a pártokat, hanem a képviselőket is eltolja a tehetősebbek, a nagyobb vagyoni háttérrel rendelkezők irányába. Nem véletlenül a Kisgazdapárt az, ahol a legtöbb korrupciós ügyet tárták fel, mivel mind az egyéni indulóknak, mind a listára kerülőknek – számos sajtóhír és párttag nyilatkozata szerint – tetemes összegeket kellett a pártkasszába befizetniük. A pénzüik fejében bejutók később értelemszerűen keresték befizetéseik megtérülési lehetőségeit – nem véletlenül ül most börtönben két kisgazda volt honatya. Most, az önkormányzati választások előtt a fővárosi kerületekben induló jelöltektől általában 300-400 ezer forintnyi kampánypénz megelőlegezését kéri a pártok, holott több, mint 300 egyéni

helyi képviselői kerület van, és 5-6 rivális párt indul. Még ha fel is tételeznénk, hogy valamennyi jelölt önzetlenül fizeti be ezt a pénzt, az már valószínűtlen, hogy ezek a jelöltek érzékenyek a szociális problémák iránt, és tehetős voltuk ellenére jól ismerik a szegényebb rétegek napi megélhetési gondjait. Az állami támogatás elégtelen volta végső soron a kisjövedelmű rétegek képviselőit szorítja ki mind az Országgyűlésből, mind a helyi önkormányzatok irányításából. Ez számomra egy nagyon aggasztó tendencia, és úgy látom, hogy rossz irányba sodródik az ország.

Elégedettek lehetünk a párt belső demokratikus rendjével is. Volt egy, a pártra nézve nagyon veszedelmes időszak, amikor a liberális irányba eltolódott vezetés – mivel a párton belüli demokrácia révén nem tudta érvényesíteni a véleményét – nagyon sok régi alapító tagunkat kizáratott, és ebben a kilátástalan légkörben sokan maguk hagyták ott a Fórumot. Ezen irányzat 1996. évi távozta óta nyugodt munka folyik a pártban. Az akkori veszélyhelyzet óriási voltát érzékelteti, hogy ma mind a kereszténydemokraták, mind a kiscgazdák jelentéktelen, parlamenten kívüli pártokká süllyedtek le, mert a párton belüli kiszorítódsá, a permanens kizárások miatt elvesztették tagjaik és lakossági támogatóik túlnyomó részét. Folytathatnánk a sort a szabaddemokratákkal, akikről nemrég távoztak az alapító pártvezetők a tagságtól függetlenül, a kádárista nomenklatúrát és a volt népelnymó titkosrendőrséget immáron nyíltan támogató parlamenti frakció tevékenysége miatt. A helyi szervezeteknek a pártban alig van cselekvési lehetőségük a pártközpont gyakori utasításai miatt, a “liberális” párt önmaga karikatúrájává vált. A Fideszből, a korábban SZDSZ szatelita pártból – szerencsénkre – épp a belső centralizmusa révén faragtak polgári pártot felülről, Nagy Péter cárt idéző reformeri elhatározással. Mind a megyei választmányoknak, mind a helyi szervezeteknek lényegesen csekélyebb a jogosítványuk, mint a velük párhuzamosan működő MDF-szervezeteknek. Személyekben történő alku esetén gyakori gond, hogy míg az MDF helyben döntött, addig a Fidesz helyi szervezeteinek meg kell várniuk felülről a jóváhagyásokat. A szocialista pártban azért nem okoz belső feszültséget a centrális irányítás, mert a zömében régi MSZMP-tagoknak erre van igényük, ezt szokták meg. Ott nem a helyi pártdemokrácia, hanem valamely pártvezetőhöz fűződő nexus, vagy bizalom a garanciája a párton belüli karriereknek, csakúgy, mint a Kádár-korban. Ahol az újabb szellemiségű

párttagok helyi kezdeményezése akart a központtal szemben például képviselőt, vagy polgármestert jelölni, ott – mint például Újpesten – nagyon hamar döntöttek a szerintük bajkeverők kizárásáról.

Több politológus – bár elismeri, hogy az MDF belső demokráciája fejlett – ezt átmeneti állapotnak tekinti. A párt súlya és parlamenti jelenléte annyira lecsökkent 1990-hez képest, hogy a demokrácia iránt kevésbé elkötelezett politikusok számára nem kecsegtető vállalkozás átvenni a pártban a vezetést. Sok szervezetben már annak is örülnek, ha meg-megjelennek ritkábban látott tagok. Minek őket mindenféle fegyelmezgetéssel végleg elijeszteni? Budapesten épp a sok viszálytól terhelt kerületekben szerepelt igen gyengén az MDF, mivel innen távozott a legtöbb MDF-tag. Mihelyst erősödne az MDF tömegbázisa – mondják a politológusok –, ismét lenne tétje a párton belüli hatalomnak, és erősödne a vak pártfegyelem iránti igény is. Lehet, hogy igazuk van ezeknek a véleményeknek, és épp ezért kellene a következő években a pártdemokráciát erősítő irányba átdolgozni az MDF belső szerkezetét.

A hazai állapotokhoz viszonyítva tehát elégedettek lehetünk, de az Európai Unió polgári pártjai működési lehetőségeinek, belső szerkezetének és lakossági kapcsolatainak ismeretében jogos lehet elégedetlenségünk. Ott a lakossággal, a civil szervezetekkel szinte napi kapcsolatban állnak a pártok szakértői, pártvezetőik, képviselőik kérdéseire rövid határidőn belül válaszolni tudnak, mert a pártok rendelkeznek a találkozók, konferenciák megszervezésének, vagy a szakértők megfizetésének anyagi fedezetével. Sajnos a mai pénztelen helyzet kialakulásáért felelős mind az MDF a saját kormányzása idején folytatott, a pártok létéhez hűvösen viszonyuló politikája miatt, mind a Fidesz, amelyik az itt elspórolt költségvetési pénzek révén is remélt népszerűséget szerezni. Mindenképpen a demokrácia óriási sérelme az, hogy egyszerű, kispénzű párttagoktól várják azt el, hogy adózott kereseteikből párttagdíjak formájában fedezzék a pártok fenntartását és kampánykiadásait. Ez a tevékenység közfeladat, hiszen magának a népképviseleti demokráciának a fennmaradása függ a pártok életképességétől, ezért nem valamiféle kegyesség vagy jó szándék indokolja a pártok állami támogatását. Sajnálatos módon az elmúlt évtizedben mind a pártok állami támogatása, mind a kampányra legálisan fordítható összegek nagyságának változása messze elmaradt az inflációtól.

Ebben az antidemokratikus folyamatban az MDF egyértelműen a fokozatosan kárt szenvedő pártok között szerepelt.

PE: Említette, hogy a következő években a pártdemokráciát erősítő irányba kellene átdolgozni az MDF belső szervezetét. Konkrétabban fogalmazva milyen irányú átdolgozásra számít?

F. Gy.: Ismétlem, hogy az MDF belső felépítése szerencsés, és más pártokhoz viszonyítva a párt felépítése jól szolgálja a belső demokráciát. Nagyon lényegesnek tartom a nyugati pártoktól átvett példát, a regionális elnökségi tagok intézményét. Ugyanakkor ma nincs kellő szerepe az MDF Országos Választmányának, az elnökök gyűlésének; a tagok közvetlen megkérdezésének és a területi elvű működésnek hátrányai egyre inkább kiütözköznek.

Az MDF megalakulásának első éveiben az országsszerte szervezett lakossági fórumok határozatainak megtárgyalása, a határozatok elfogadása vagy elutasítása volt az Országos Választmány egyik legfontosabb feladata. Ezeket a munkaanyagokat az MDF szakmai kollégiumai – akkor még nem az Országos Választmány keretében működtek – készítették elő, azaz részletes szakmai vitákkal nem terhelték a választmányi tagok idejét. 1994-ig az MDF-programmal mindig is hadilábon álló akkori pártvezetés terhesnek érezte a lakossági fórumok határozatainak megvitatását és vállalását, de az ilyen fórumok határozatainak elutasítását sem akarták nyíltan vállalni. Érvelésük szerint idejét múlta az ellenzéki pozícióból történő gondolkodás, és fórumok helyett a kormányapparátust kell használnunk egy szakszerű program elkészítésre, amin majd úgyis változtathat a programot elfogadó országos gyűlés. Mivel ezt követően még évekig a lakossági fórumoktól idegenkedő vezetők álltak az MDF élén, 1993 tekinthető annak az időzóna-határnak, ameddig az utolsó országos, vagy megyei-fővárosi fórumokat megtartották. 1993 után már egyetlen témakörben sem szervezett az MDF országos fórumot, azaz ettől az évtől kezdve a párt nevében a “Fórum” elnevezés tartalmatlanná, őszintétlenné, sokak szemében egy kicsit avíttá vált.

A pártprogramok készítésébe a demokratikus világban mindenhol nem azért vannak be tömegeket, hogy a program szakszerű legyen, hanem azért, hogy a programot minél többen a magukénak érezzék, és ezért szavazzanak is rá. Ha nyerni akar egy párt, akkor szinte kötelezően tömegeket kellene megmozgatnia annak érdekében, hogy minél többen azt érezzék, hogy az ő akaratuk, az ő szándékaik szolgálatában áll a program. Mélységes tévedés szembeállítani a tömeges igények feltárását és a szakszerűséget! 1990 előtt az MDF illetékes kollégiumai, majd őket követően az Országos Választmány is megszűrhetette a lakossági fórumok szakszerűtlen javaslatait – hiszen ilyenek is akadtak – ,a lakosság mégis magáénak érezte az MDF akkori programját.

Az MDF 2002. évi választási programját jól és szakszerűen írta meg az erre a feladatra felkért 2-3 MDF-es szakértő. Remélhetőleg utoljára készült így MDF-es választási program, mert egy jó pártprogramnak csak szükséges, de nem elégséges kelléke a szakszerűség! Az a jó pártprogram, amivel sokan azért azonosulnak, mert részt vettek annak megvitatásában és megszövegezésében, illetve egyes részeinek elfogadásában. Nagyon nyugtalanító az a beszűkülést jelző folyamat, mely szerint 1990-ben még több ezer főt megmozgató fórumok és az Országos Programalkotó Gyűlés révén alakult ki az MDF programja, 1994-ben már csak az Országos Gyűlés révén, 1998-ban két, egyenként 8-10 főt kitevő munkacsoport erőfeszítése és az MDF Országos Választmányának vitája eredményeként, 2002-ben pedig csak néhány szakértő és szintén az MDF Országos Választmányának vitája révén. A további beszűkülést elkerülendő, minél hamarabb vissza kellene térni az országos vagy megyei fórumok megrendezésének gyakorlatára, különösen a lakosságot leginkább izgató szociál- és egészségpolitika gondjait orvosolni szándékozó javaslatok feltárása érdekében. Ha visszaállítjuk a párt elnevezésében is szereplő lakossági fórumok megrendezésének gyakorlatát, akkor az Országos Választmány is visszatalálhat korábbi politikaformáló és programalkotó szerepkörébe. Ennek érdekében azonban a jelenleginél gyakrabban, a nyári hónapok kivételével legalább havonta kellene találkoznia.

Gond az is, hogy az 1998. évi kedvezőtlen listás eredmény miatt annyira lecsökkent a párt állami támogatása, hogy a párt szakértői bázisának súlypontja a párttól átcsúszott a frakció irányába. Az MDF Országos Választmányában működő bizottságok közül – az

1998-2000. évi választmányi ciklusban – több olyan volt, hogy csak papíron létezett, de az anyagiak hiánya miatt egyszer sem hívták össze a tagokat. Ez a pénzhiány az Országos Választmány munkáját is megnehezítette, mert sok, bizottságokban megoldható problémát a plenáris ülésen kellett megvitatni, emiatt a választmány nem tudott érdemben foglalkozni fő feladatával, az MDF politikájának alakításával. Az Országos Választmány munkáját segítő szakbizottságok munkáját ismét fel kellene támasztani – kiegészítve azzal, hogy az egyes bizottságoknak mintegy fele részben lehessen nem választmányi tag szakértője is.

A kilencvenes évek közepétől a választmányi üléseken többször elhangzott ironikus célzattal, hogy “az MDF az alpolgármesterek pártjává vált”. Az irónia mögött az a tapasztalat állt, hogy az MDF-tagság hangadó része az országban majdnem mindenhol a helyi polgármester, vagy alpolgármester támogatóinak és helyi képviselőinek köréből került ki. A polgármesterhez vagy alpolgármesterhez fűződő viszony határozta meg a belső pártéletet, mivel ezen posztok birtokában önkormányzati szakértői megbízások, önkormányzati vállalatok igazgatósági és felügyelő bizottsági tagsága, kisebb vállalkozói szerződések lehetősége adatott meg olyan tagok számára, akik viszonzásul minden párteseményen támogatták polgármesterüket vagy alpolgármesterüket. A lehetőségekből kimaradtak lassan úgy érezték, hogy ez az egész MDF nem az ő “bulijuk”, és fokozatosan elszállingóztak. Még csak vissza sem tartották őket, mert a párton belül jobbra a változásra szavaztak volna a kialakult és megcsontosodó helyi állapotok ellenében. Új, nem az érdekeltek családjaihoz tartozó tagokat sem szívesen vettek fel ugyanezen okokból a helyi szervezetek, hiszen ki tudja, hogyan szavaznak majd a párton belüli tisztségek megválasztása során? Végző soron a párt belső felépítése nem szolgálja a pártépítést és az MDF taglétszámának növekedését!

Ez a probléma más pártok gondja is lehetne, de a legtöbb pártban – ahogyan már szó volt erről – gyenge a belső demokrácia, emiatt nem alakulhatott ki az MDF-ben tapasztalt beszűkülés. Nálunk a felső vezetés tiszteletben tartja a területi szervek döntéseit – és csak az alapszabály nyújtotta lehetőségben bírálja felül ezeket a határozatokat. Ezért van annak értelme és esélye, hogy kisebb klikkek valamely szavazás alkalmával “lerohannak” egy helyi szervezetet, majd a vezetés birtokában önkormányzati posztokat nyernek el,

később annak birtokában – a már említett klientúra-építés jegyében – stabilizálják párton belüli szavazati arányukat. Antidemokratikus pártokban bármikor “felülről” leszóhatnak, hogy a párt vezetősége a korábbi vezetőkkel szemben mások megválasztását javasolja, vagy – ez főleg a kisgazdáknál fordult elő – a központi vezetésnek nem tetsző helyi vezetőket egyszerűen kizárták a pártból. Ezekben a pártokban – és itt az MDF-en kívül valamennyi parlamenti pártot fel lehetne sorolni – a “demokratikus centralizmus” jegyében csak a felső pártszervekkel állandóan jó viszonyt tartó területi pártvezetők tarthatták meg hosszabb ideig a posztjaikat, és ezzel a jó viszonytal nem fért össze a párt helyi sorvadása, ami az országos vezetőkre adott szavazatok számát, azaz létérdekeiket veszélyeztette. Ismét visszatérek az MDF-ben tapasztalt provincializmus eluralkodására. Sok szervezetnél inkább az önkormányzati választásokra tartalékolnak pénzt, mert a helyi “polgármesterek és alpolgármesterek” érdekeit tekintve ennek van igazi tétje, az országgyűlési választásoknak kevésbé.

Ennek a groteszk érdekeltségnek semmiképpen sem az a megoldása, hogy megnyirbáljuk a helyi szervezetek demokratikus jogállását, és elfogadjuk a többi párt szerintem antidemokratikus eljárási rendjét. Az igazi demokratikus megoldás csakis az MDF területi elven történő szerveződésének lazítása, részleges feloldása lehetne.

1999-ben új alapszabályt fogadott el az MDF Országos Gyűlése. A sok apróbb változtatás mellett az MDF szakmai bizottságaiban dolgozó tagok számára az volt a lényegesebb esemény, hogy miben nem döntött az Országos Gyűlés. Nem támogatta azt a pártépítés szempontjából lényeges javaslatot, hogy ne csak területi szerveződés, ne csak területi tagsági viszony és területi képviselőállítási jogosítvány legyen az MDF-en belül, hanem bizonyos szakmai csoportosulásoknak is lehessenek ugyanilyen jogosítványai. Az MDF-nek, mint pártnak a csupán területi elv szerinti felépítésének hátrányai már akkor is egyre inkább kiütköztek. Hiába dolgozik például egy kisvárosban élő, jó szociálpolitikus sokat a párt központjában, képviseli a párt nézeteit szakmai vitákon vagy a sajtóban, a távoli kisvárosban mit sem tudhat a tagság a kemény munkájáról, mivel ott a helyi képviselők munkája a látványos, és csak annak a munkája számíthat elismerésre, aki tudását és szavazatát a helyi polgármester, vagy alpolgármester szolgálatába állítja. Nincs esélye tehát a központ munkáját segítő szakértőknek sem arra, hogy országgyűlési vagy

helyi képviselővé váljanak, sem arra, hogy az Országos Választmány tagjai lehessenek, más oldalról viszont – épp emiatt – egyre kevesebb az olyan képviselő, vagy választmányi tag, aki járatos szakmája országos ügyeiben. Az elmúlt tíz évben nagyon sok makroközgazdász, szakmája országos gondjaiban járatos szakember távozott a pártból, mert helyi szinten nem tudták felhasználni ismereteit, országos központi szervezetbe pedig épp a helyi szervek sajátos érdekei miatt nem juthatott be.

Az egyházak már másfélezer éve felismerték azt, hogy a területi szervezésű – ha úgy tetszik, akkor horizontális elhelyezkedésű – püspökségek szervezete mellett a hívek megtartása érdekében szükség van az ezektől függetlenül szerveződő – vertikális elhelyezkedésű – szerzetesrendek működésére is. Bármelyik szerveződésen keresztül el lehet jutni a pápai tiaráig. Ez a két szervezeti forma nem gyengíti, hanem erősíti egymást. Nyitva állt azok előtt is az érvényesülés útja, akik valamilyen oknál fogva nem voltak jó viszonyban a helyi püspökkel, mert ezek a püspököktől független szerzetesrendekben is érvényesülhettek. A horizontális és vertikális tagoltság együttes előnyeit több egyház – például a katolikus mellett a görögkeleti, a síita és a szunnita mohamedán egyházi szervezet is alkalmazza.

Az idézett történelmi példa jegyében szerencsés lenne, ha az MDF-ben legalább négyféle szakmai szerveződésben is lehetne tagsági jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezni. Elsőként említhető a humánpolitika, azaz az oktatás, kultúra, egyházpolitika, művészetek, szociálpolitika és egészségügy területe. Másodikként a gazdaságpolitika, azaz a társasági jog, az iparpolitika, a mezőgazdaság-politika, a kereskedelem és pénzügyek területe. Harmadikként említhető az alkotmányjog és közigazgatás, azaz az alkotmányosság, területi önkormányzatok jogai és kötelezettségei, az emberi és kisebbségi jogok, a közbiztonság, a területfejlesztés és környezetvédelem területe. Negyedikként pedig a külügyek és védelem, azaz az uniós tárgyalások, a külügyek és a honvédelem területe.

A korábban működő szakmai tanácsadó szervezetek munkáját lebénította, hogy nem tudtak részt venni szakmai véleményük gyakorlatba történő átültetésében. Mind az országgyűlési, mind a helyi képviselők kiválasztása során elsősorban helyi érdekek és nem a szakmai megfontolások jutottak érvényre. Ez természetes következménye volt a

párt területi felépítésének. Ha az idézett szakmai szervezetek tagjainak alapszabályban rögzített joga lenne mind az országgyűlési, mind a helyi választások során esélyes helyekre is jelölteket állítani, akkor várhatóan megszűnne a provinciális szempontok ma tapasztalható dominanciája és a párt bővülését fékező érdekeltsége.

PE: A kilencvenes évek elején már volt olyan próbálkozás, hogy eszmeiség-szellemiség szerinti platformok létezzenek az MDF-en belül, és ezáltal is kitörjenek a területi szerveződés már akkor is tapasztalt korlátai mögül. Ez a kísérlet nem sikerült – miért sikerülne jobban a szakmák szerinti tagsági viszony megszervezése?

F. Gy.: 1991-től az MDF elnöksége – talán az MDF láthatóan szűkülő tömegbázisának növelése, egyes politológusok szerint az addig párton belül leszavazott liberális szárny önálló megjelenítése és erősítése érdekében – platformok, “szárnyak” létrehozását javasolta. A népi írók munkásságára és tanításaira fogékonyak számára a “Népi-nemzeti szárny” megalakítását indítványozták, a kereszténydemokrata és keresztényszociális elvek iránt elkötelezettek számára a “Kereszténydemokrata szárny” kialakítását, a kozmopolita nagytőke, továbbá az ateista értelmiség liberális eszméi iránt lelkesülők számára pedig a “Nemzeti liberális szárny” megszervezését javasolták. Ezen platformok működése elsősorban az azonos eszmeiséget valló MDF-tagok összejárását, közös rendezvényeit szolgálta, mert létüket az MDF alapszabálya úgy nem ismerte el, hogy szerepük legyen például képviselőjelöltek, polgármester-jelöltek kiválasztásában. Bár az MDF elnöke valamennyi platform országos találkozóján többször is megjelent, az elnökségi tagok nagyon óvakodtak attól, hogy nézeteiket és szereplésüket csupán egyetlen platform szolgálatába állítsák, hiszen ezzel automatikusan szűkítették volna párton belüli választói közegüket.

A platformok szerinti tagolás kezdeményezése 1993 végére elhalt. Két év alatt kiderült, hogy az ideológiák mentén történő mesterséges tagolás mindig jobban megráz egy pártot, mint a szakmák iránti érdeklődés természetes különbözősége. A “Kereszténydemokrata szárny” léte az abortuszt legalizáló törvény megszavazását követően teljesen ellehetetlenült, mivel a tagok törvényt támogató magatartásukkal szembe kerültek valamennyi történelmi keresztény egyház tanításával. “Keresztény Magyarországot

akarunk” tartalmú jelmondataik e törvény megszavazása után őszintétlennek, hiteltelennek, vásárinak tűntek. A “Nemzeti liberális szárny” tagjai részben antiszociális döntéseik miatt lettek népszerűtlenebbek, részben azért, mert – “liberális” nevükkel ellentétben – állandóan ellenség-kereséssel, kizárási javaslatokkal, továbbá a tőlük eltérő nézetek ostromozásával foglalkoztak. Számukra “borzalmas volt a tagság”, és mindig is a tagságtól független “választási párt” megalkotása volt a céljuk. A liberális szárnyhoz csatlakozottak többsége 1996-ban távozott az MDF-ből, de addigra már elhaltak a jogosítványok nélküli platformok. Egy fontos tanulság azonban megmaradt a platformokkal való kísérletezés éveiből – az, hogy ha nincsenek a párton belüli szerveződéseknek jogosítványaik – elsősorban a jelöltállítások területén – akkor ezek a párton belüli szerveződések törvényszerűen szerep nélküli “gittegyletekké” sorvadnak. Ezek a jogosítványok pedig csak az alapszabályból fakadhatnak.

A szakmai szervezetek belső tagozódását, együttműködését a területi szervezetekkel, jogosítványukat és kötelességeiket be kell építeni az alapszabályba, de ezt a munkát csak hosszabb idő alatt lehet elvégezni. Először nyilván kellene egy szándékot megalapozó döntés, mivel nincs értelme egy olyan, sok idővel és vitával járó javaslat kidolgozására, aminek szükségességét a tagok többsége nem érzi át. A területi szerveződés javasolt oldása nyilván érdekeket sért, de az érdekeiket féltők is könnyen átláthatják azt, hogy hosszabb távon csak az MDF tagságának bővülése teremtheti meg azt a politikai erőt, ami őket is megőrizheti pozíciójukban.

PE: Az elmondottak szerint csupán a kilencvenes évek elején megkísérelt próbálkozást, az eszmeiség-szellemiség szerinti platformok MDF-en belüli létezését nem tarja szerencsésnek, vagy általában az értékelvű politizálást sem – szemben az érdekelvűvel?

F. Gy.: Minden párt alapító okiratában rögzíti alapelveit, szellemiségét és fő céljait. Vállalni kell tehát az értékelvű politizálást, hiszen az MDF is ennek jegyében alakult meg. Ezért sem volt szerencsés a további értékelvek szerinti elkülönülés a platformok megalakítása idején, mert a platform-elvek az alapítók értékelveit akaratlanul is háttérbe szorították.

Az 1994. évi választási vereséget követően volt olyan próbálkozás, amelyik az úgymond valóságos problémáktól elszakadt értékelvű politikálást tette felelőssé a vereségért. A párttagok filozófiai mélységű elemzést olvashattak arról, hogy a túlzottan értelmiségi MDF olyan magasztos “értékelveket” követett, amit a lakosság “érdekelvű”, kétforintos kolbászban és háromhatvanas kenyérben gondolkodó többsége nem értett meg. Gyenge volt ez az indoklás, mivel a mindennapokban nem ellentétesek egymással az értékelvű és az érdekelvű magatartásformák, hiszen a világon gyakorlatilag mindegyik “értékelv” megteremti a maga “érdekelveit”. Elég csak említeni, hogy a mindenki számára elérhető egészségügyi ellátás – mint érték – mindig figyelmeztetett az ellátásból kimaradtak, mint járványgócok veszélyeire, mint elkerülendő bajra, ami a tehetősöknek is érdeke. Az általános műveltség megteremtése – mint érték – toleráns, együttélésre alkalmas, humánus, közjóban gondolkodó állampolgárokat nevel fel, ami közérdek. A jó szociálpolitika – mint érték – a társadalmi békét szolgálja és a bűnözést előzi meg, ami mindannyiunk érdeke. Az MDF-kormány működése alatt sem az érdekek meg az értékek kerültek egymással szembe, hanem a választási ígéreték és a későbbi tettek.

Magam változatlanul Kölcsey legtömörebb követelését, a “Szabadság és tulajdon” értékének követését tartom a legfontosabbnak, amit az 1990. évi választási kampány során előtérbe helyeztünk. Úgy érzem, hogy a népképviselői demokrácia és a tulajdonnal rendelkező középosztály egymás garanciái, ezért nagyon fontos feladatunk védelmezni ezeket az értékeket. Nálunk is, és más országokban is egyre több támadás irányul ezen értékek ellen.

PE: Milyen törekvések veszélyeztetik Magyarországon a népképviselői demokráciát?

F. Gy.: Veszélyeztetik a választójog oldaláról, és veszélyeztetik a népképviselői alapon alapuló demokratikus hatalom jogainak megkérdőjelezése oldaláról.

A választójog oldaláról a mai népképviselői ellen leggyakrabban hangoztatott kifogás az, hogy 13 nemzeti kisebbség nem kap automatikusan helyet az Országgyűlésben. Az eddigi tíz év parlamenti előterjesztései alapján szemrebbenés nélkül születtek olyan javaslatok, amelyek 100-150-szeres többletjogot adtak volna kisebbségi szavazóknak, mint a

többieknek. Például 2 ezer szavazat garantált volna az egyik esetben egy listás parlamenti férőhelyet, míg ezzel egyidejűleg 300 ezer szavazat sem lett volna elegendő egy szintén listás parlamenti hely eléréséhez a parlamenti küszöböt nem elérő pártok esetében. Ezek, vagy az ehhez hasonló indítványok nyilván az “egy ember, egy szavazat elvének”, továbbá a jogegyenlőségen alapuló népképviselési demokráciának az olyan arányú megsértését célozzák meg, ami feltehetően nem találkozna az Alkotmánybíróság helyeslésével. A posztkommunista sajtó előszeretettel idézi a román vagy szlovák nacionalista vezetők ama hazugságait, hogy náluk “megoldott” a magyar lakosság parlamenti képviselete, nálunk viszont nem. Csak azt nem említik, hogy ezekben az országokban semmiféle többletjoggal nem rendelkeznek a magyar szavazók, sőt mindkét országban a magyar politikusok kirekesztése érdekében emelték fel a parlamentbe történő bejutás küszöbértékeit.

Az elmúlt évtizedek családellenes, antiszociális politikájából adódó óriási anyagi sérelmeinek ismeretében joggal állítható, hogy a szocialista és szabaddemokrata törvényhozók etnocentrikus világképe vagy valamiféle rasszista gondolkodás elhatalmasodására utal, vagy csupán a valódi gondokat elleplező porhintésre. Bizonyíthatóan sokkalta több sérelem ért és ér nagycsaládosokat, rokkantakat, hajléktalanokat, mint például szerbeket, horvátokat vagy ruszinokat – akkor miért nem inkább a valódi sérelmeket elszenvedőknek biztosítanának többletjogokat? Ha a pozitív diszkrimináció ma divatos etnocentrikus elvét szociálcentrikusra cserélnénk, akkor lényegesen humánusabbá válhatna törvényhozásunk. Ha alkotmányossági aggályok miatt nem fogadjuk el a pozitív diszkrimináció eme elvét, akkor is meg lehetne fontolni például “az egy ember, egy szavazat” elvének következetes érvényre juttatását, amelynek keretében a családfenntartók kiskorú gyermekeik nevében is szavazhatnának. Óriási baja ugyanis a mai törvényhozásnak, hogy a jövőbe tekintő, hosszú távú érdekeket vállaló családosok helyett túlreprezentáltak – a nyugdíjas szavazók kegyének megnyerése miatt – a szűk időhorizontban gondolkodó, rövid távú érdekeket képviselő honatyák.

A szociálisan hátrányos helyzetű rétegek országgyűlési képviselete leghatékonyabban – a mai választási rendszer logikájának és a népképviselés alapelveinek megtörése nélkül – csakis kétkamarás parlamentben képzelhető el, ahol hozzájuk hasonlóan helyet

kaphatnának a munkaadók és munkavállalók érdekképviselői, az etnikai és vallási csoportok küldöttei, a külföldi magyarság nagyjai, tudományos és művészeti életünk vezető személyiségei. Amikor az MDF egyes vezetői a kétkamarás Országgyűlés szükségességét hangsúlyozzák – a Fidesz vezetőivel szemben – akkor ezt kétkamarás hagyományaink értelmében és a demokratikus választási rendszer megőrzése érdekében teszik.

A népképviselet működési rendjét elsősorban a szabaddemokrata politikusok veszélyeztetik a népképviseleten alapuló demokratikus hatalom jogainak megkérdőjelezése oldaláról. Majdnem minden törvényt javasolják vagy az Országgyűlés, vagy a végrehajtó hatalom jogosítványainak megnyirbálását, olykor a jogosítványokról történő teljes lemondást a választóktól legitim hatalmat nem nyert civil szervezetek javára. Gondoljunk csak arra, hogy tankönyvek kiadhatóságáról, művészeti és tudományos díjakról, a rádió és a televízió irányításáról, filmek támogatásáról, szociális segélyek elosztásáról, a környezetvédelmi alap felhasználásáról – és hosszasan lehetne sorolni, hogy még mi mindenről – a javaslataik szerinti civil szervezeteknek kellene döntenük és nem az államhatalomnak. A népképviseletet kárhóztató efféle javaslatok nem újak, először Mussolini, majd Franco és Peron képzelte el így az ideális társadalmat, amelyben politikai jogokra nem az egyedi szavazó jogosult, hanem szakszervezetek, közttestületek és civil egyesületek. A népképviseleti demokrácia szerintük rugalmatlan és könnyen kidönthető, mint merev monolit, de a szervezetekbe tömörült lakosság, mint valami rugalmas vesszőnyaláb ellenállóbb a támadásokkal szemben. A rövid történelmi visszapillantást azért tartom szükségesnek, hogy legalább a múlt hibáiból, tévútjaiból tanuljunk, és a jelenleginél határozottabban ellenezzük a népképviseleten alapuló hatalomgyakorlást aláásó javaslatokat.

PE: Az eddigiekből kiderült, hogy milyen magatartású, milyen világszemléletű ember lehetne egy ideális MDF-es párttag. És ha ilyen lenne, mire menne ezzel?

F. Gy.: Azon nem lepődöm meg, hogy most, a választási vereség után nincs szükség MDF-es szakemberekre. Az elmúlt évtizedben azonban állandó gond volt az, hogy hiába voltak kitűnő szakembereink, sem az első szabadon választott kormány, sem az előző

polgári kormány nem tartott igényt a munkájukra, tudásukra és szorgalmukra. Amikor vagy tíz éve élesebben felvetődött egy országos választmányi ülésen, hogy miért nem támaszkodik a kormány jobban tagjaink munkájára, akkor azt a gúnyos választ kaptuk – egy ma elnökségi tagtól –, hogy nem vagyunk pártállam. A vitában hangsúlyosan mondták, hogy senkit nem akarunk elküldeni, egzisztenciálisan veszélybe hozni – de nyilván mi tudjuk legjobban, hogy mit szeretnénk elérni, nem várhatjuk el ugyanezt a rendszerváltó munkát másoktól. Nagyon nagy tévedés azonosítani a kommunista típusú, minden személy kinevezésébe és sorsába beleszóló, a hazai káderstatisztika fennmaradt kérdőívei szerint még a feleség párttagsági évére is rákérdező pártállamot azokkal az uniós országokkal, amelyekben a pártok döntési pozíciókba helyezik szakértőiket, hiszen csak tőlük várhatják el programjuk teljesítését és a munka ellenőrzését.

1999 tavaszán az Országos Választmány is szükségét érezte annak, hogy többet tudjunk szakembereinkről, hívjuk fel szakmai múltjukra az új kormány figyelmét, és döntést hozott egy ilyen munkát vállaló bizottság létrehozásáról. A választmányi döntés ellenére a munkacsoport vezetője egyszer sem hívta össze ezt a bizottságot. Persze lehet, hogy csak a szemrehányásokat akarta elkerülni, mert az új kormány az MDF szakértői közül senkinek a munkájára nem tartott igényt. Több minisztériumban és országos szervezetnél hozták kellemetlen, hátrányos és olykor megalázó helyzetbe szakértőinket, miután látták, hogy a Fidesz nem tesz meg semmit koalíciós partnere szakembereinek védelmében.

Valamilyen okból az MDF vezetése mindeddig elzárkózott az MDF-es szakértők menedzselésétől, helyzetbe hozásától – így önmaga érdekeinek és világnézetének az érvényesítésétől is elesett. Ezzel egyidejűleg minden más párt vezetése nagyon is jól tudta, hogy ez az egyik legfontosabb teendőjük, hiszen akár évtizedekre elkötelezett embereket nyerhetnek ily módon. Mind az MSZP, mind az SZDSZ, mind a Kisgazdapárt nyilvántartotta a szakembereit, pozíció-üresedés esetén azonnal felkérte őket – mi ezt a munkát 1998 előtt tudatosan elutasítottuk, 1998 után pedig választmányi döntés ellenére nem hajtottuk végre. Az MSZP az őket támogató vállalkozókról úgynevezett “vállalkozói térképet” készített, hogy megrendelés-lehetőség esetén őket foglalkoztassa – nálunk azzal utasították el ezt az ötletet, hogy az MSZP-nél ez lenne a vállalkozóink “halállistája”, mert tőlünk úgyis kiszivárognának a nevek.

Annak ellenére, hogy azt hangsúlyoztuk, az MDF “érték”-párt, azaz elsősorban emberi értékeket szolgál és nem közvetlen érdekeket, azt látni kell, hogy mind nálunk a többi pártnál, mind Európa nagyobb pártjainál a világ legtermészetesebb dolga az, hogy számon tartják szakembereiket, és szükség szerint felkérlik őket munkára az államigazgatásban vagy az adott párthoz közeli gazdasági életben. Ezt teszik, különben lemondhatnának érdekeik érvényesítésétől. Az MDF elmúlt évtizedes térvesztése annak is tulajdonítható, hogy szinte tudatosan nem támaszkodott saját szakembereire, emiatt azok többsége hamarosan kereket oldott.

15 évvel megalakulásunk után ideje lenne végre foglalkozni saját tagjaink nyilvántartásával és adott esetben helyzetbe hozásával. Szerencsés lenne, ha nem a heti feladatokkal leterhelt elnökségi tagok, hanem az Országos Választmány valamelyik alelnöke lenne a felelős az ilyen nyilvántartások naprakész voltáért, és a szakemberekkel történő kapcsolattartásért. Akik nem szeretik ezt a munkát, azok ne csinálják – de ne is akadályozzák meg, hogy az erre alkalmasak elvégezzék ezt a minden pártnál nélkülözhetetlen humánpolitikai munkát.

Zárszóul ezt tartom a legfontosabb aktuális teendőnek – törődni végre saját tagjainkkal!

PE: Köszönjük az interjút!

Kuglics Gábor